

TERZIJDE

AUGUSTUS, ERGENS OP DE VLAKTE...

De auteur van *Augustus, ergens op de vlakte* (oorspronkelijke titel *August: Osage County*, 2007) is de acteur, scenarist en theaterauteur Tracy Letts. In 2008 werd dit stuk bekroond met de Pulitzer Prize for Drama, die in de Verenigde Staten als één van de meest prestigieuze onderscheidingen wordt beschouwd. De prijs werd ingesteld volgens het testament van de Amerikaanse journalist (van Hongaarse afkomst) en krantenmagnaat Joseph Pulitzer (1847-1911). Met de *New York World* (een krant die hij in 1883 kocht, en die zowat de spreekbuis was van de democratische partij) ging Pulitzer een zowel populaire als politiek onafhankelijke koers varen, die tegen allerlei wantoestanden in politieke- en regeringsmilieus ageerde. De prijs werd in 1917 voor het eerst uitgereikt, aanvankelijk voor journalistiek (tot op heden het voornaamste domein van de prijs) maar gaandeweg ook voor diverse domeinen van de kunst (onder meer literatuur en muziek). In de lijst¹ van laureaten voor drama komen een groot aantal auteurs voor, die mede dank zij deze prijs een wereldvermaardheid kregen. Eugene O'Neill werd driemaal laureaat, evenals Edward Albee. Thornton Wilder en Tennessee Williams werden elk tweemaal bekroond. Er bevinden zich heel wat Nobelprijswinnaars onder de laureaten, maar ook auteurs die zich op 'populaire' theatergenres toegedden, zoals bij de bekroning van de musical *South Pacific* (1950). Sommige bekroonde teksten liggen in archieven onder het stof begraven, andere blijven op het internationale repertoire staan (zoals *Diary of Anne Frank*, bekroond in 1956). Toch is een Pulitzerprijs geen garantie voor kwaliteit: zoals bij elke literaire prijs kan ook een Pulitzerjury de bal wel eens mislaan. En omdat we vernomen hadden (we geven ruiterlijk toe dat we de tekst vooraf niet gelezen hadden, en ook de gelijknamige film² hadden gemist) dat er bij personages uit 'Augustus' sprake was van verslaving aan alcoholisme en antidepressiva, trokken we met enige reserve naar de première in Antwerpen. Het Amerikaanse theaterrepertoire loopt immers over van deze thema's, met als positieve uitschieters *A Long Day's Journey into Night* (Eugene O'Neill) en *Who's Afraid of Virginia Woolf* (Edward Albee), maar helaas ook met vele miskleunen.

Er wordt in *Augustus* inderdaad heel wat gedronken en geslikt, behoorlijk wat getierd en gescholden, en meerdere personages ongenadig gekwetst en vernederd, maar toch is Tracy Letts erin geslaagd om met deze gekende ingrediënten een bijzonder boeiend familiedrama te schrijven. In de programmapfolder wordt er verwezen naar een aantal autobiografische elementen in deze tekst: de grootvader

van Letts verdronk, zijn grootmoeder werd geïnterneerd wegens een verslaving aan antidepressiva en zowel hijzelf als zijn moeder hadden te kampen met een alcoholprobleem. Als toeschouwer kan je voelen dat de door de auteur geschetste problemen en miseries niet uit toevallige bronnen werden gehaald, maar gestoeld zijn op een eigen, authentieke ervaring. Letts is afkomstig uit Tulsa, een stad in het noorden van de Amerikaanse staat Oklahoma, een staat die historisch voornamelijk van de landbouw leeft en uitgestrekte 'vlakten' bezit. Tulsa County ligt overigens naast Osage County, de streek waarnaar de originele titel van het stuk refereert en die oorspronkelijk door de Osage-indianen werd bewoond. Aan het begin van de 20ste eeuw werd er in Tulsa County begonnen met een grootschalige oliewinning, waardoor de stad Tulsa uitgroeide tot de tweede grootste van de staat Oklahoma. Maar in de jaren dertig werd de staat zwaar geteisterd door vernietigende stofstormen, met als gevolg een grote armoede in het landbouwmilieu, die nog decennia lang bleef voortbestaan. Terwijl de olie-industrie hoge toppen scheerde, zeker bij de spectaculair stijgende vraag naar olie na de Tweede Wereldoorlog.

Welgestelde mensen hebben doorgaans een conservatieve reflex. Dat conservatisme is ook merkbaar bij de familie Weston in het stuk, waarbij het gros van de familie tot de babyboomers behoort: de naoorlogse generatie die opgroeide in een periode van toenemende welvaart (denk aan de 'golden sixties'), die wel wilde breken met het bestaande maatschappelijke bestel (denk aan mei '68, daarom ook wel 'protestgeneratie' genoemd), maar die zich opsplijste in enerzijds idealisten die bleven strijden voor een betere en meer rechtvaardige wereld, en anderzijds in een meerderheidsgroep die verzandde in een drang naar steeds meer bezit, en een ongebreidelde consumptie. De auteur zelf is geboren in 1965, en behoort tot de volgende 'generatie Y', die soms ook wel 'verloren generatie' wordt genoemd omdat de jongeren ervan na hun afstuderen nog maar moeilijk werk vonden en zo ja, aan minder gunstige voorwaarden dan hun ouders. Letts is erin geslaagd om een scherpe maar tezelfdertijd pikzwarte analyse te maken van de leefwereld van de babyboomers. Waarbij er van deze actieve, creatieve, optimistische generatie er nog maar weinig overblijft, op de materiële welvaart na.

Wanneer de familie bijeenkomt naar aanleiding van de mysterieuze verdwijning van de pater familias, tracht de stammoeder Violet de touwtjes in handen te nemen. Ondanks haar wankelende lichamelijke en geestelijke gezondheid lijkt ze, na enkele mislukte pogingen, toch op weg om een dominante positie in te nemen. Maar een voor een vallen de dochters de moeder af, omdat ze meer dan genoeg problemen hebben met hun eigen stukgelopen relaties en met hun knagende eenzaamheid. Het familieverhaal lijkt even te ontsporen naar een kluchtige vaudeville bij het oprakelen

van enkele familiegeheimen uit het verleden, met situaties die doen denken aan het succesliedje uit medio de jaren zestig: *Shame and scandal in the family*...⁴ Het hele stuk wordt trouwens door de cast als een vermakelijke tragikomedie gespeeld, met vele hilarische en zelfs groteske toetsen, die tot de geliefkoosde ingrediënten van de Olympique Dramatique-stijl behoren. Maar alles valt terug in een acceptabele plooi, niet alleen omdat het superieure spel van de acteurs degelijk in de hand wordt gehouden en het extreme aanvaardbaar maakt, maar ook omdat je als toeschouwer voelt: *la réalité dépasse la fiction*. Overigens merk je voortdurend dat de auteur ook zelf acteur is: bij elke rol, hoe bescheiden ook, geeft hij de spelers individueel de kans om even 'uit de hoek' te komen. Waardoor de psychologie van de personages duidelijk wordt door het spel, en de oorspronkelijke tekst een heel persoonlijke dimensie krijgt. De vakkundigheid van Tracy Letts blijkt niet alleen door zijn zorgvuldige opbouw van dit stuk, maar ook door de meervoudig gelaagde inhoud ervan, en zijn duidelijke en scherpe maatschappijanalyse. Waardoor *Augustus* wel degelijk een 'well made play' mag genoemd worden, in de positieve betekenis van deze uitdrukking. Het vakmanschap van de auteur blijft doorlopend voelbaar van het begin tot aan het slot, waarbij een zielige Violet als een hoopje verdriet achterblijft, en ze nog enkel wordt bijgestaan door het hulpje: een afstammeling van de 'Indiaanse' Osage-stam, die gedurende het hele stuk wel lijfelijk aanwezig is, en toch slechts zelden participeert in de actie. Maar die aan het slot de draagster is van het bescheiden sprankeltje hoop dat de auteur het publiek toch wil meegeven.

Deze coproductie is het gelukkige resultaat van een intense samenwerking tussen de drie grote Vlaamse stadstheaters: Toneelhuis, KVS-Brussel en NTGent.⁵ Het lijkt wel op een geactualiseerde en soepele vorm van 'Nationaal Toneel' waar Herman Teirlinck zo van droomde. Een Nationaal Toneel dat wel in een wat manke vorm van 1946 tot 1967 bestond, maar dat door een provincialistische reflex van de drie steden, een onaangepaste structuur en een schrijnend gebrek aan voldoende financiële middelen nooit echt een succes is geworden.⁶ Bij de realisatie van deze vorm van 'nationale' samenwerking wordt de omvangrijke groep (twaalf spelers) gestuurd door Tom Dewispelaere en Stijn Van Opstal van Olympique Dramatique (behorend tot het ensemble van Toneelhuis) die niet alleen de vertaling, bewerking en regie voor hun rekening nemen maar ook de vormgeving, samen met Guy Cassiers en Thomas Walgraeve. Het centrale personage van de stammoeder Violet wordt magistraal vertolkt door Gilda De Bal, die daarbij alle registers die ze beheerst (en dat zijn er vele) mag oentrekken. Door deze vermelding willen we echter geen afbreuk doen aan de grote verdiensten van de andere actrices en acteurs, want elke rol wordt zonder uitzondering op een indrukwekkend juiste manier geïnterpreteerd en gespeeld door alle vertolkers, waardoor deze productie beslist als één van de

hoogtepunten van het seizoen 2014-15 mag beschouwd worden. Wat overigens door het premièrepubliek bevestigd werd met een langdurig en nadrukkelijk applaus.

Toneelhuis, KVS, NTG en Olympique Dramatique: *Augustus, ergens op de vlakte* (Tracy Letts).
Met Els Dottermans en Gilda De Bal. (Foto © Kurt Van der Elst)

Toon BROUWERS

NOTEN

1. Zie de officiële lijst op: <http://www.pulitzer.org/bycat/Drama>
2. *August: Osage County* (2013, regie John Wells, script Tracy Letts), met onder meer Meryl Streep (Violet) en Julia Roberts (Barbara).
3. *Shame and Scandal in the Family*, Versie Brown/Donaldson, 1965. Ook vertolkt door Trini Lopez, The Kingston Trio, Lee Curtis, Peter Tosh, De Maskers en anderen.
4. *Augustus, ergens op de vlakte* (*August: Osage County*) / auteur Tracy Letts / vertaling, bewerking & regie Tom Dewispelaere & Stijn Van Opstal / spel Nona Buhrs, Gilda De Bal, Sofie Declair, Mieke De Groote, Els Dottermans, Sanne Samina Hanssen, Mieke Verdin, Frank Fockety, Ben Segers, Willy Thomas, Johan Van Assche, Geert Van Rampelberg / dramaturgie Koen Haagdorens / regieassistentie Guy Cassiers / vormgeving Stijn Van Opstal, Tom Dewispelaere, Guy Cassiers & Thomas Walgraeve/ kostuums Ilse Vandenbussche / lichtontwerp Thomas Walgrave / première 23.10.2014 in Toneelhuis, Antwerpen
5. Cf. Toon Brouwers, Luk Van den Dries en Jaak van Schoor: 'Het nationaal Toneel' in: Toon Brouwers, Jozef De Vos, Frank Peeters, Luk Van den Dries & Jaak Van Schoor: *Tussen de Dronkaerd en Het kouwe Kind*. Gent, Ludion, 2003 (p. 132-167).